

Uit de vergeelde bladen van het handschrift van ds. J. F. Asma, waaruit we in het augustusnummer een gedeelte publiceerden, spreekt een sfeer, welke niet meer van deze tijd is en slechts ouderen zich uit de vorige eeuw zullen kunnen herinneren. In 1833 — hij stond toen in De Rijk — beschrijft ds. Asma een reisje in gezelschap van zijn vrouw naar Gelderland als volgt:

Na het wintergetijde in werkzaamheden en bemoeyingen van allerlei aard doorgebracht te hebben, traden wij de schoone lente van dit jaar in. Dezelve was door de aanhoudend drooge oost- en noordoostelijke winden buitengemeen schrale en gure maanden Maart en April voorafgegaan; doch nauwelijks was de 1e Meidag daar, of alles scheen in een Eden herschapen. Het was alsof het gewas met een toverslag voortkwam. Het weder aanhoudend schoon, de gansche Meimaand door; Juny deed voor dezelve bijkans niet onder; en het eenigste dat gewenscht werd, was dat er in dien tijd een paar maal meer regen gevallen zou zijn.

Bij dit schoone weder was het vooruitzigt om Gelderland te bezoeken des te streelender, en voor mij bovendien nog te meer gewenscht, omdat telkens terugkeerende koortsen mij soms voor mijn bezigheden ongeschikt maakten en een gevoel van zwakte veroorzaakten. Gelderland zou mij herstellen: en het heeft mijn verwachting niet bedrogen.

Den 16en Juny hielden wij gedenk- en biddag: ik verrigte mijn werk met lust, en dit verhoogde wederom ons beider genoegen bij het vertrek. Den volgenden dag, Maandag 17 Juny, reisden wij met de trekschuiten naar Amsterdam, met voornemen aldaar den volgenden dag bij familie af te wachten. Met mijn broeder uitgaande om plaatsen op de diligence naar Gorinchem te bestellen, bezigtigden wij in de Kalverstraat in de voormalige winkel van Brignet de schilderij van den Antwerpschen schilder Brekelaer, voorstellende de bouwvallen van de Citadel van Antwerpen. (Volgt zijn eigen visie op dit schilderij).

Dinsdagochtend vertrokken wij 's morgens om 6 uren. De lucht was bewolkt en tot Utrecht viel er van tijd tot tijd een zachte regen; later helderde de lucht op en werd het regt aangenaam. Onder onze reisgenooten bevond zich een Amsterdamsche ondernemer van onzen wagen, de heer Van der Horst. Hij beklagde zich zeer over de protectie, die de onlangs begonnen onderneming van Bouricius bij 't gouvernement ondervond; en hoevele lasten zijn wagen gelijk die van anderen, moest opbrengen. (die waarlijk wegens tollen en regten aan de paarden-postmeesters aanzienlijk waren). Dit zou hij zich nog getroosten, indien zijn onderneming maar niet zoo onregtvaardig behandeld werd! Ziedaar, een onder de tienduizend klagten door concurrentie veroorzaakt!

Ik hoorde daar nog een fraaije bijdrage of principe voor levenswijsheid: „Men moet die menschen nemen zooals zij zijn: en daarom

moet men geen middelen hoegenaamd ontzien om hen in zijn belang te krijgen." De applicatie lichtte dien regel toe en maakte dezelve verfoeyelijk!

Soldaten, die onbepaald verlof ontvangen hebbende, ons ontmoeten, gaven tot diligence- of reizigers-politiseeren aanleiding. Toen de Tiendaagsche veldtogt aan de orde kwam, maakte mijn buurman, een hooikoper, die naar de Langstraat reisde, en niet onaardig was, de opmerking: „Wij zouden met de Tiendaagsche veldtogt niet gestraft zijn, indien wij de Prins van Oranje niet gevloekt hadden”, willende daarmede te kennen geven, dat Z. K. H. na de historie te Antwerpen gelegenheid moest krijgen, om wederom in eere gesteld te worden bij de Natie. Andere staatkundigen hebben zeker andere redenen voor dien veldtogt aan te voeren.

Spreken en zien wisselden zich af en wij vermaakten ons niet weinig tot wij Nieuwersluis voorbij waren, met de schoone buitenplaatsen, waar wij langs reden. Het is gelukkig dat ten platten lande, waar eentoonigheid heerscht, arbeidzaamheid kan plaats hebben en bezigheid te vinden is: In die schoone lusthoven is vaak ledigheid en — verving. Men zou anders geneigd kunnen raken den bewoners hun Menisten-hemel te benijden!

Na te Utrecht een halfuur bij Louis Vermeulen vertoefd te hebben, stapten wij op een andere diligence en vonden een ander reisgezelschap. Eenen kolonel van de 9e afdeeling, een Friesch van afkomst en woonplaats, en hij zeide „en ook van naam”; deze heer zal dus Fries of De Vries heeten. Een welgekleed man, die zich bekend maakte als een Zeeuw, en koopman in wijnen en tevens logementhouder op een der dorpen in Zeeland bleek te zijn, niet ver van de grensscheiding tusschen de afvallige provinciën. En nog een hooikooper. Ik knoopte weldra het gesprek aan met den Kolonel, die dra deed blijken niet tot zwijgen geneigdheid te hebben. Hij sprak goed, verstandig, in veel opzigten gematigd; en hoewel tot aan Vreeswijk het geraas van 't rijtuig door de straatsteenen niet weinig was, bleef het discours levendig. Hierin deelden alle aanwezigen en dit bleef genoegzaam den ganschen weg over.

Wij voeren met een pont over de Lek, die aldaar vrij breed en door een stevige wind tamelijk onstuimig was en kwamen weldra te Vianen, waarvan wij in het doorrijden niet veel anders dan eene breede straat, die zich niet rijk maar tamelijk onderhouden vertoonde, zagen. Niemand wist deze plaats door eenige bijdrage omtrent dezelve belangrijker te maken. Zoo reden wij door. Onder de discoursen was een van onzen Kolonel vrij onderhouden en karakteristiek. In visschen, jagen, rijden was hij kenbaar als een Friesch edelman, wien de boeren meer vreesden, dan beminden. Zijn forsch zwart voorkomen, gepaard met een stem geschikt om te gebieden, en betooning van kracht, konden dan ook gemakkelijk schrik verwekken, vooral wanneer een aanzienlijke naam aan het voorhoofd staat. Hij verhaalde lagchende, en waarlijk hij lachte gaarne, hoe de boeren van hem gezegd hadden, toen hij zijn algemeen beminde

vrouw zou trouwen: „Hoe zal die duivel die goede jonkvrouw weghalen?” Dien naam had hij zich verworven door een frieschen boer, wegens hard rijden bekend en daarop trotsch, die hem geen plaats wilde geven, voorbij en omver te rijden.

Uit het verhaal zou men echter moeten opmaken, dat zulke zondaars inderdaad bezoeken van zulke duivels noodig hebben, om zich te verbeteren!

Onze Zeeuw was insgelijks een gezellig man. Inzonderheid werd hij warm op het punt Belg. Hij gaf meenige bijdrage van den moed der Zeeuwen, ook van hunnen afkeer van de Belgen. Zooverregeande was die, naar het verhaal, in zijne woonplaats, dat er zelfs werklieden, die jaarlijks uit W.-Vlaanderen in vrij aanzienlijken getale op het land kwamen arbeiden, onverrigter zake werden teruggezonden.

Onder allerlei gesprek vervloog de tijd; wij kwamen weldra in de nabijheid van Gorinchem. De uitzigten op den weg waren aange naam, en het droeg aller goedkeuring weg, zooals in de nabijheid van Arkel de dijk met appel- en nootenboomen was beplant. Zooals daar en aan de dijken bij Gouda en welligt ook wel elders, kon met de proef bewezen worden, hoezeer de algemeene invoering van zulke beplantingen niet behoefde verhinderd te worden door de vrees voor de beroving van voorbijgangers.

Het sluiswerk bij Arkel werd als zeer doelmatig geprezen, doch de voortgang van de wagen liet niet toe er een goed gezigt op te hebben.

Weldra weken wij van de groote weg af, omdat er nabij Gorcum een groote reparatie aan weg of brug geschiedde, reden de hooge, smalle, zandige en bochtige buitenwal dier stad om en kwamen zoo aan de Waterpoort, om 12 uren, in goede orde aan. Hier groetten wij ons reisgezelschap en traden het logement in om ons wat te ververschen en het verdere reisplan te beramen.

S. W. MELCHIOR

N.B. Het reizen was 125 jaar geleden stellig niet goedkoop. Blijkens een notitie betaalde onze dominee voor twee personen: Amsterdam-Gorcum (6-12 uur) f 11,20, uitgaven Gorinchem f 1,50, wagen naar Haaften (4-6 uur f 5,60, fooi aldaar f 2,—; wagen naar Tiel (6¼-8½ uur) f 6,50, diligence Tiel-Arnhem f 6,30 (deze rit duurde van 10-5 met een onderbreking van 2 uur te Amerongen). Verder van Arnhem-Amersfoort (9-12¾ uur) f 5,90 en van Amersfoort naar Amsterdam wederom f 5,90.

Blijkbaar werd ds. Asma geplaagd door de „dervedaagse koorts”, welke in de vorige eeuw in Noord-Holland een der grootste plagen vormde. Deze werd veroorzaakt door de anopheles, de malaria verwekkende muskiet.